

ӘОК 77.01/.09

ФОТОСУРЕТ ТАРИХЫ ЖӘНЕ КАДР КОМПОЗИЦИЯСЫНЫҢ НЕГІЗДЕРІ

Рахымбердиева Аружан Алпысбайқызы

rakhimberdieva00@mail.ru

СҚФ «Дизайн және инженерлік графика» кафедрасының 3-курс студенті

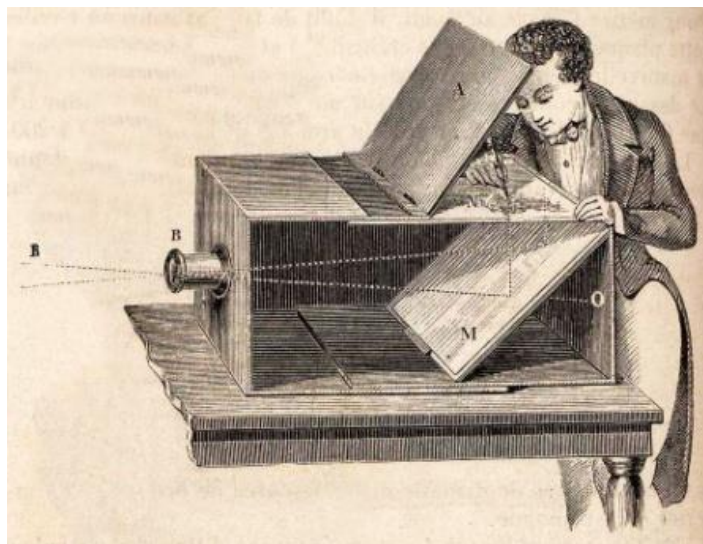
Ғылыми жетекші - Г.Б. Рахимжанова

Бізге мәлім дәстүрлі мағынадағы фотография айтарлықтай кеш пайда болды. Өйткені, XIX ғасырға дейін фотография жасауға тікелей қажетті көптеген химиялық зат әлі ашылмаған болатын. Ол кезде ғалымдар химиялық заттардың қайсысы сәулемен шағылысуға қауқарлы екенін білген жоқ. Сондықтан, кескіндер тек қылқалам шеберлерінің туындарында ғана сақталды.

Кескіндер жасаудың негізгі әдісі саналатын бейнелеу өнері орта ғасырларда кең тарала бастады. Қоғамда қалыптасқан пікір бойынша, сол заман суретшілерінің барлығы бірдей кедей болды деуге келмес. Олардың кейбіреулері, тіпті, қазіргі той фотографтары секілді жоғары сұранысқа ие болатын. Адамдар ұрпақтарына өздері туралы естелік қалдыру мақсатында суретшілерді жиі жалдайтын. Суретшілер портреттер жасағаны үшін үлкен қаржыға кенелетін. Бірақ бір кескіндемені салудың өзіне тым көп уақыт кететін. Әрине, бір адам немесе тұтас отбасының портретін жасау барысында ұзақ уақыт бойы тапжылмай отыру қиын, әрі мүмкін емес. Сондықтан, суретшілер бұл үдерісті тездету амалдарын қарастыратын. Осылайша, үлкен ізденістер мен талпыныстар нәтижесінде «Обскура камерасы» деп аталатын құрылғы пайда болды.

Фото жарық, графо-сызу, жазу деген мағынаны береді. Ерте заманда адамдар күн сәулесінің қараңғы бөлмеге әлдебір дененің көлеңкесін қаз-қалпында түсіретінін байқаған. Бұл жаңалықты ең алғаш рет аңғарған біздің дәуірімізге дейінгі IV ғасырда өмір сүрген ұлы ойшыл Аристотель. Әлемдегі фотография саласының алғашқы жұрнағын обскура-камерасымен байланыстырамыз. Обскур-камерасының кескін-келбетін ұлы қылқалам шебері Леонардо да Винчи сызып жазған болатын. Тарихтан бәрімізге мәлім, көзілдірік XIII ғасырда пайда болған [1].

Уақыт өте келе Галилео Галилей көзілдірік шынылары қойылған құбырды, яғни дүрбіні ойлап тапты. Бұл әрине фотоаппараттың объективіне қажетті құрал еді. Уақыт ағымына қарай обскура-камерасы жәшік пішінге келтіріліп. Камера объективінің айна арқылы қағазға шағылған дене көлеңкесін қалам арқылы қағазға түсіріп, сурет салу әдісі фотография саласының алғашқы туындысы болатын. XVIII ғасырдың орта шенінде аталмыш құрылғымен Петербург, Петергоф, Кронштадт қалалары бейнеленді. Бұл тәсіл суретшінің көп еңбегімен уақытын қажет ететін. Ал, суретке түсушінің шыдамдылығы қажет болды.

Сурет1 Обскура камерасы

Суреттің бүкіл жүйесі, көркем форманың айқындылығы мен экспрессивтілігіне қол жеткізу және суреттің идеялық-тақырыптық мазмұнын ашу үшін жасалған суреттің бүкіл бейнелеу құрылымын жатқызуға болады. Композиция-бұл суреттің жеке компоненттеріне семантикалық жүктемелерді ескере отырып, фотосуреттегі сюжет пен суреттің барлық

элементтерінің үйлесімі болып келеді. Композициялық сурет жазықтықтың фигуралары мен заттарының, негізгі сызықтар мен фототональды массалардың орналасуымен, қозғалыс сипаты және бағытымен анықталады.

Сурет 2 Алтын қима композициясы

Суреттің бейнелеу шешімінің идеясы оның идеялық-тақырыптық мазмұнымен анықталады. Фотографиялық суреттердің тақырыбы әр-түрлі, өйткені кадрға кіретін материал да, түсірілімнің нақты шарттары да әртүрлі. Портреттік түсірілім, ең алдымен, адамның сыртқы келбетін оның сыртқы белгілері мен ішкі күйінің ерекше даралығында сақтау мен беруді қамтиды. Көрнекі сипаттама негізінен жарықтандыруға байланысты, портреттік түсірілім адамның бет-әлпеті мен оның сипатын неғұрлым толық анықтайтын жарық схемасын құруды талап етеді.

Суретті салудың негізгі принциптерін білу автордың қиялын, суреттің жандылығын да алмастыра алмайды, өйткені жақтаудың композициялық шешімінің принциптерін білу жақсы суретке кепілдік бермейді. Композициялық құрылымдар кең ауқымда өзгеруі мүмкін және тек шығармашылық тәжірибе процесінде нақтыланады [2].

Суреттегі бейнелеу құралдары. Сызықтық композиция-бұл суреттің барлық архитектурасы: негізгі ырғақтың барысы мен ырғағы композициялық сызықтар; кадрда болып жатқан қозғалыс бағыты, оның қиял сызығы; хиароскуроның құрылымы мен формалары; кескіннің перспективасы. Сызықтық сурет көбінесе түсірілімнің таңдалған бағытына, объективтің түсірілген объектіге бағытталған бұрышына және т.б. байланысты болады. Тағы бір бірдей белсенді бейнелеу құралы- жарық. Жарық үлгісі. Толық түсірілімдегі суреттің жарықтандыру шешімі нақты жарық әсерінің сипатын таңдауға байланысты және күннің уақытына байланысты өзгереді. Фотографтың жұмысы-бұл объектінің бейнесі үшін ең қолайлы жарық жағдайларын табу. Сәулет өнерін түсіру үшін- күшті бағытталған жарық қажет.

Жоспар ірілігі түсінігі. Жақтаудың жалпы құрамы көбінесе түсірілім нүктесіне байланысты. Ол 3 координатпен анықталады: объектіден қашықтық, камераны орнату биіктігі, түсіру бағыты. Түсіру нүктесін жақындату немесе оны объектіден жою кескіннің масштабын өзгертуге мүмкіндік береді. Кадрларды жалпы, орта, үлкен және үлкен жоспарларға бөлуге болады. (бөлшек, фрагмент)

Жалпы жоспар- бұл алыс нүктеден түсірілген, едәуір кеңістікті қамтитын және түсірілім нысанын, оның жалпы көрінісін көрсететін кадр. Жалпы жоспарды шектеу-бұл объектіні тұтастай көрсете отырып, ұсақ бөлшектер алынып тасталады.

Орташа жоспар-бұл объект жақын қашықтықтан, үлкенірек масштабта түсірілген кадр. Орташа жоспарда адамды қозғалыста, сыртқы әлеммен тірі байланыста көрсетуге болады. Жанрлық түсірілімде, репортажда өте кең таралған. Әр түрлі мөлшердегі жоспарлар арасында қатаң айырмашылықтар жоқ. Портретте көрерменді болып жатқан оқиғамен

таныстыру міндеті жоқ, мұнда адамның экспрессивті сипаттамасы маңызды, кескіннің түпнұсқаға толық ұқсастығына қол жеткізу мүмкін.

Ірі жоспар - әдетте портретте қолданылады, бұл егжей-тегжейлі көріністерді көруге мүмкіндік береді және адамның келбетін жаңғыртып көрсетеді. Ірі жоспарда ортаны және жағдайды толық көрсету алынып тасталады. Кейде үлкен жоспарда қоршаған ортаға тән бөлшектерді қолдана отырып, ортасы бар сурет әдетте олар кадрдың тереңдігінде, портреттік адамның артында орналасады және суреттің жалпы құрамына енеді. Жақындық іс жүзінде қозғалыс көрсетілімін жоққа шығарады, бірақ бұл сурет өзінің динамизмін жоғалтады дегенді білдірмейді.

Жақтаудың ішкі динамикасы-бұл адамның ішкі жағдайының өрнегіне әсер ететін фигураның, позаның, қимылдың сипаттамасы. Адамның көзқарасының бағыты міндетті түрде ескеріледі, бұл бағытта, әдетте, кадрда бос орын қалады. Динамиканы сызықтық композиция көмегімен анықтауға болады. Үлкен жоспарда фигураның беті немесе бөлігі ғана көрінуі мүмкін [3].

Сурет 3 Ірі жоспардағы фотосурет

Өте үлкен жоспар- бұл бөлік пен фрагмент болатын кадр бүтіннің бір бөлігі ғана. Үлкен жоспардың ауқымы көбінесе олар натюрморт немесе жалпы интерьерден, пейзаждан кесілген фрагментті түсіру сияқты фотосурет жанрында қолданылады. Масштабтаудың өз шегі бар, оның шеңберінен тыс Объектінің нақты формалары туралы идеямызды күрт өзгертегін сурет қалыптаса бастайды. Кейде кадр әртүрлі көлемдегі жоспарларды біріктіреді. Түсірілімнің ең көп таралған нүктелерінің бірі - оны адамның көз деңгейінде орнату: Дәл осы биіктіктен біз әдетте байқалатын нысанды қарастырамыз, сондықтан объект осы жерден түсірілген және тақырып туралы дұрыс түсінік береді- бұл қалыпты түсіру нүктесі. Осы координатаның өзгеруімен кадрдағы көкжиектің биіктігі өзгереді. Түсірудің төменгі нүктесінде көкжиек сызығы түсіріледі. Суреттегі бұл сызықтың орналасуы оның сызықтық архитектурасы үшін және айқын көлденең сызықтардың орны үшін үлкен маңызға ие. Төменгі нүктеден түсіру кезінде алдыңғы және алыс биіктіктегі заттардың әдеттегі салыстыруы өзгереді. Мұндай сурет көрерменге ерекше әсер қалдырады, мұндай түсірілім үлкен экспрессивті мүмкіндіктерге ие. Мысалы, спорттық түсірілімде және т.б.Төменгі түсіру нүктесін пайдаланып, жүктелген, түрлі-түсті фоннан құтылуға болады.

Сызбаның элементтерін бір тұтасқа байланыстыратын сызықтар, өмірде қатаң вертикальдар болып табылады, жоғалудың жалпы нүктесіне қарай өзінің тұрақты позициясын жоғалтады. Нәтижесінде суретке түсіру объектілерінің таныс пропорциялары - ғимараттар, адамдар фигуралары және т.б. - кескіннің бұрыштарында өзгереді.

Сызықтық перспектива.

Көрнекі міндеттердің бірі үш өлшемді нақты әлемді сенімді түрде жеткізуге байланысты. Оның кеңістігімен көлемдер, рельефтер, суреттің екі өлшемді жазықтығындағы текстуралар. Суреттің экспрессивтілігі көбінесе нақты әлемнің осы таныс сипаттамаларын

қалай жеткізетініне байланысты болады. Бұл фотосурет үшін сызықтық тональды перспективаның заңдылықтары қолданылады.

Кеңістікті қабылдау заңдылықтары:

1. Заттар бізден неғұрлым аз болса, солай көрінеді.
2. Шығару кезінде параллель сызықтар бір-біріне жақындайды.

3. Суреттегі осындай проекциялардағы мұндай сызықтар мөлшерде азаяды, олар шындыққа қарағанда қысқа болып көрінеді.

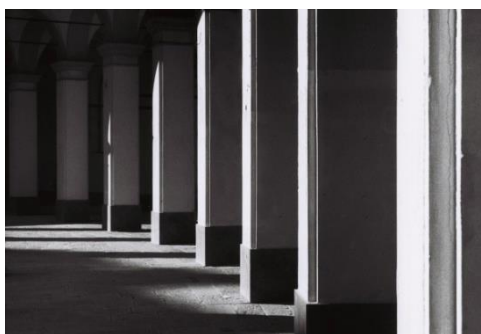
Бұл заңдылықтар суреттің жазықтығындағы кеңістікті берудің негізі болып табылады. Кадрдың перспективасы, ең алдымен, түсіру нүктесін таңдауға, оның кеңістіктегі орнын анықтайтын үш координатқа, яғни түсіру нүктесінің қашықтығына және камераны орнату биіктігіне байланысты.

Суреттегі заттың кескін масштабы өлшемнің қатынасымен анықталады, суреттер нысанның нақты өлшемдеріне келеді. Кескін масштабы объективтің фокустық ұзындығына тура пропорционал және түсірілім жүргізілетін қашықтыққа кері байланысты. Қуатты перспективалы үлгіні қалыптастыру үшін сізге осы масштабтағы айырмашылықты көрсететін түсіру нүктелері қажет. Суретке түсіру нүктесіне жақын объектінің кез-келген бөлігін енгізу фотография тәжірибесінде өте кең таралған. Бұл, әрине, кеңістіктің тереңдігін жеткізуге көмектеседі және кадрдың композициялық сызбасын аяқтайды. Түсірілім кезінде кеңістікті кесу мәселесі түсіру нүктесін таңдау және әртүрлі фокустық линзаларды қолдану арқылы шешіледі.

Суреттің тұрақты тепе – теңдігіне қол жеткізудің қарапайым тәсілі-бұл Орталық орналастыру осы әдісті қолдануды шектейді. Жылдам қозғалатын объект кадрдың центрінде бекітілген, қозғалыс баяулайды, ал төтенше жағдайларда сәтсіздікке ұшырайды және жалпы суретте берілмейді. Егер түсіру нысаны жақтаудың орталық сызығынан бүйіріне ауысса және бұл ауысым ақталмаса, онда жақтаудың бір бөлігі графикалық материалмен толып кетеді және кадрдағы тепе-теңдік бұзылады. Симметрия фотосуреттің бөліктерінің қатаң тепе-теңдігін анықтайды және көбінесе суреттің тақырыбына бағытталған линзаның оптикалық осі объективтің орталық осіне сәйкес келеді [4].

Ритмикалық сурет.

Раманың ырғақты үлгісі-негізгі композициялық мотивтің қайталануы. Егер графикалық материал жақтаудың бүкіл өрісіне біркелкі бөлінсе, кадрдың сызбасы сөзсіз тұрақтылыққа ие болады. Ритм-композициялық элементтердің тұрақты ауысуы, олардың белгілі бір аралықта қайталануы, олардың үйлесу реті. Суреттің жалпы құрамының элементі және форманың анықтығына қол жеткізуге болатын құралдардың бірі және көбінесе тақырыптың өзіндік ерекшелігі.

Сурет 4 Ритмикалық фотосурет

Өмірде көрген ырғақ суретке механикалық түрде берілмейді, бірақ оның композициялық суретінің негізі болып табылады және сызықтардың ырғағына, фотоөнердің графикалық және техникалық құралдарының көмегімен анықталған реңктердің ауысуына айналады. Кадр кеңістігі тек көлденең бағытта ғана емес, диагональды бағытта да ырғақты

түрде бөлінуі мүмкін. "Ритм" ұғымын жақтаудың сызықтық үлгісіне, кейде жақтаудың фототональды құрылымына жатқызу керек. Құрғақ стильдендірілген сызықтық сызбаға келтірілген табиғи ырғақтар көбінесе жасанды схема немесе таза жаттығу туралы әсер қалдырады.

Кадрдағы объект және фон.

Суреттің жақсы дамыған композициясында оның негізгі терең аймақтары ерекшеленеді: кескіннің негізгі объектісінің аймағы, фон мен фон өзінің семантикалық және графикалық жүктемесін көтереді. Кейбір жағдайларда фон өте белсенді рөл атқарады, ал басқаларында оған ең қарапайым орын беріледі. Нысанның фонға қатынасы-бұл оның "объект үшін фон" болу мүмкіндігі» Кескіннің негізгі объектісінде ең жоғары жарықтылық пен контрасттар пайда болуы керек. Фонның тоналдылығы фигураны көлеңкелейді. Фонның сызықтық, тональды және жарық шешімінде автор фигураның кадрда қалай жарықтандырылғанына және орналасуына негізделуі керек. Фонның екінші функциясы суреттің барлық бөліктерін, онда бейнеленген фигураларды, топтарды, заттарды біріктіреді.

Тональды перспектива. Кадрдың тональды құрамының маңызды құрамдас бөлігі-тональды перспектива. Кейде «тональды перспектива» синонимі «әуе перспективасы» терминін қолданады.

Сурет 5 Перспективадағы фотосурет

Тональды перспективаның заңдылықтары:

1. Заттардың кескінінің айқындылығы мен айқындылығы олар бақылаушының көзінен алыстаған сайын жоғалады.
2. Сонымен қатар, түстердің қанықтылығы азаяды. Жойылған сайын олар ауырлық дәрежесін жоғалтады, бөлшектеледі
3. Контрастты көлеңке жарық тереңдігі жұмсақтайды.
4. Тереңдік пен қашықтық түсірілім нүктесіне жақын орналасқан фигуралар мен алдыңғы заттарға қарағанда жеңілрек көрінеді [5].

Осылайша, пішіндер мен заттар белгілі олар бірдей контурлы және көлемді пішіндерге ие және бірдей түстер неғұрлым алыс болып көрінеді, олардың контурлары неғұрлым көп бұлыңғыр болса, олар көзбен неғұрлым айқын ерекшеленсе, олардың жарығы соғұрлым аз қаныққан болады. Тональды перспективаның алғашқы заңдылықтарын біз Леонардо да Винчиден кездестіреміз. Контурлардың анықтығы мен реңктердің қанықтылығының жоғалуы дәрежеге байланысты. Ауа ортасының ашықтығы және жарықтандыру сипаты. Әуе перспективасының заңдылықтарына сурет салу тек табиғатта ғана емес, сонымен қатар интерьерлерде де салу мүмкін.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Вальтер Беньямин Краткая история фотографии © С.А. Ромашко, перевод с немецкого, 2013, 136 б.
2. https://www.yaneuch.ru/cat_108/fotografiya-osnovy-kompozicii-kadra/442263.2932427.page2.html

3. <https://www.bestreferat.ru/referat-57730.html>

4. Розов Г.Д. Искусство фотографии. Издательство: АСТ, 2006.

Елена Петровская "Теория образа" Издательство: РГГУ ISBN: 978-5-7281-1304-1 Язык:
Русский